

HAVADAN, SUDAN BİR YAZI *

Geçtiğimiz yaz boyunca “susuz yaz” filmini anımsatan çöl sıcakları, kum fırtınaları...son günlerde ise aşırı yağmur, sel, fırtına...bu sözleri televizyon ekranlarından ne kadar çok sık duyar olduk...bir gün yanıyoruz...diğer gün donuyoruz...hatta sabah yanıp akşam donduğumuz günler bile oluyor...yağmur eskisi gibi değil...deli gibi yağıyor sonra birden kesiyor ve güneş açıyor...birileri sürekli sera etkisinden, küresel ısınmadan, iklim değişikliğinden bahsediyor...sonumuz geldi diyenler bile var...sahi öyle mi?

“Bize bir şey olmaz canım” diyenleri duyar gibiyim...

Deprem deprem dediler...10 sene geçti bir şey olduğu yok...hepimiz deprem uzmanıyız artık...artçı şoklar, 5.7-6.7, faylar, kırılmalar, yanal atılımlar...her şeyi öğreniverdik iki günde zaten...şimdi de yorum yapıyoruz...Deprem bir yana eğri oturup doğru konuşmak lazım, biraz mantıklı olmak lazım...daha da önemlisi Uğur Mumcu'nun dediği gibi fikir sahibi olmadan önce bilgi sahibi olmak lazım...

Önce değişen nedir, ısınan nedir biraz ona değinelim isterseniz.

İklim değişikliği ya da küresel ısınma zannedilenin aksine günümüze has bir durum değil aslında, tıpkı yerkabuğunun sürekli hareket etmesi değişmesi gibi dünyamızın iklimi de binlerce yıldır çok yavaş bir şekilde de olsa değişiyor. Örneğin her 11 bin yılda bir dünyamız eksen eğikliğini ters yöne doğru değiştiriyor ya da hafif dış merkezli bir elips olan dünya yörüngesi sürekli değişiyor bu da hiç şüphe yok ki dünya iklimini değiştiriyor, zaman zaman ısınan dünya zaman zaman da soğuyarak buzul çağına giriyor ancak hemen belirtelim ki bu çok yavaş ve uzun süren bir döngü, örneğin son buzullanma en şiddetli devresine an tam 180.000 yıl önce ulaştı. 10.000 yıl sonra da gezegenimize sıcak ve nemli bir iklim yerleşti.¹ Buraya kadar olan her şey normal. Anormal olan ise insanoğlunun son dönemde doğanın bu düzenine ve dengesine yaptığı müdahale ile verdiği neredeyse onarılamaz zarar.

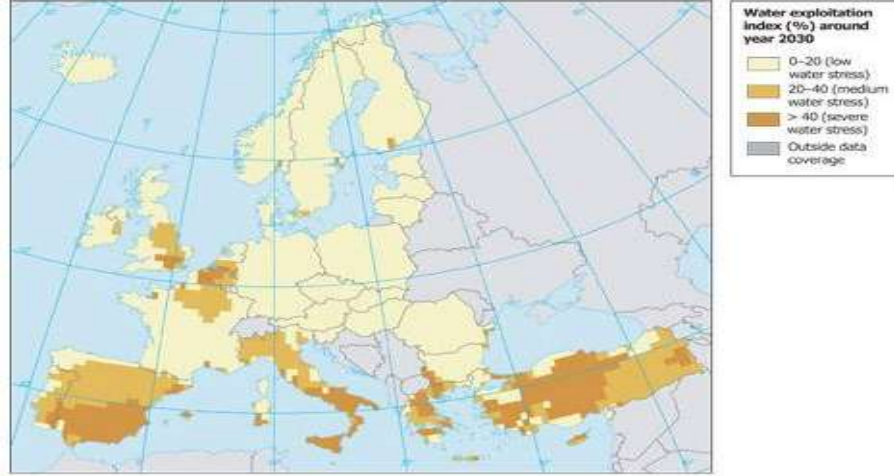
Filmi 18.yy.'a ve Sanayi Devrimi'ne kadar geriye sarmak mümkün. Buharlı makinenin icadı ve fabrikasyon üretime geçilmesiyle beraber sera etkisi gösteren gazlar (Karbon dioksit, metan, nitroz oksit...vb) atmosfere inanılmaz oranda bırakılmaya başlandı, örneğin Karbon dioksit salımı (CO2 emisyonu) sanayi devriminden önceki 18.yy.'a kıyasla %36 artmış durumda ve bu durum son 50 yılda artık doruk seviyesine ulaştı. Artık her yıl atmosfere yaklaşık 16 bin kilometreküp CO2 salıyoruz.² Kendi düzeni içerisinde soğuyup ısınan dünya artık sürekli ısınmaya başladı. İşte küresel ısınma denen şey de bu aslında. İnsanoğlu dünyanın soğumasını engelleyen sera etkisi gösteren gazları havaya saldıkça dünya ısınıyor, ısınan hava daha fazla nem tutuyor ve daha fazla nem de daha fazla yağışı, potansiyel fırtınayı ve daha fazla buharlaşmayı beraberinde getiriyor. Yağışlı alanlar daha yağışlı kurak alanlar ise daha kurak hale geliyor işte buna da iklim değişikliği diyoruz.

Aşağıdaki Avrupa haritasındaki renklendirilmiş bölgeler 2030'a kadar %20 (sarı bölgeler) ile %40 (açık kahverengi bölgeler) arasında ve hatta %40'ın üzerinde (koyu kahverengi bölgeler) su kaybı ya da diğer bir ifadeyle su sıkıntısı yaşayacak bölgelerdir, Türkiye'nin durumu görüldüğü üzere oldukça ciddi.

¹ “Küresel Isınma Atlası”, NTV Yayınları., s. 27

² “National Geographic-Son Çılgılık”, Özel sayı No: 6, s.36

* Bu makalenin Özeti 23.09.2009 tarihinde Radikal Gazetesinde yayımlanmıştır. Ayrıntılı Bilgi için <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetay&ArticleID=955822&CategoryID=83>

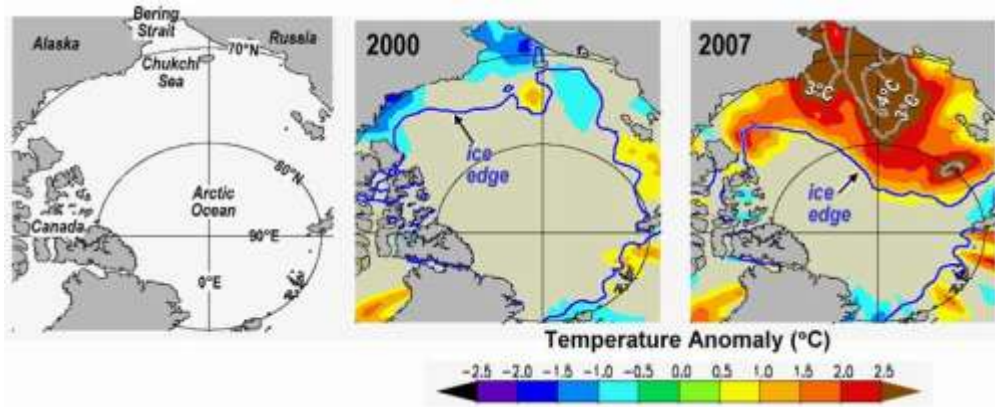
Kaynak: <http://epaedia.eea.europa.eu/page.php?pid=518#gallery>

2007 Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelinden (IPCC) birkaç rakam verecek olursak:

- 1850 yılından bu yana yaşanan **en sıcak 12 yılın 11'i yaşadığımız son 11 yıl oldu.** (1995-2006)
- Dünyanın ortalama sıcaklığı **son yüzyılda 0.74°C arttı.** Bu artış son 50 yıldaki trende göreyse iki katına çıkarak her **10 yılda bir 0.13°C** olarak devam edecek.
- Yaşadığımız yüzyıl içerisindeyse ortalama **sıcaklığın 1.8-4.0°C artması** bekleniyor.
- Deniz seviyesindeki tahmin edilen artış miktarı ise **28-43 cm** civarında.

Tıpkı deprem yorumları yaptığımız gibi küresel ısınma yorumları yapar olduk. Rakamlar bir iki derece olunca herkes: **“Aman canım ne olur bir dereceden”** diyor ancak örneğin, dünyanın yaklaşık 15,7 °C olan ortalama sıcaklığı 1 °C artacak olsa Avrupa'nın yaklaşık yarısı neredeyse çöl haline gelecektir, daha da önemlisi **dünyadaki hayatın bitmesini ve başlamasını sağlayan buzul çağları sadece 5 °C'lik bir ortalama sıcaklık değişimiyle gerçekleşiyor, bunu unutmamak gerekir.**

Hiç şüphe yok ki en çarpıcı ve bir o kadar da ürkütücü değişimler kutup bölgelerinde yaşanmakta **Kuzey Buz Denizi'ndeki kalıcı buz örtüsü son rekorun kırıldığı 2005'ten bu yana %27 küçülmüş durumda.**³

Kaynak: <http://uwnews.washington.edu/ni/article.asp?articleID=38531>

³ <http://www.infoplease.com/spot/earthdaytimeline.html#news>

Dünyadaki temiz su rezervlerinin %90'ını oluşturan buzulların %90'ına sahip olan Antarktika da hızla eriyor.⁴ Kutup ayıları artık üzerine çıkacak buz bulamadıkları için boğularak ölmeye başladılar, aç kalan kutup ayıları artık daha önce hiç yapmadıkları şekilde penguenlere saldırıyorlar...ABD, Kanada, Danimarka ve Rusya Kuzey Kutup bölgesindeki yaklaşık 90 milyar varillik yeni petrol rezervlerini paylaşıyorsunuz...bir şeyler yapmanın zamanı geldi de geçiyor bile...Dünyanın deyim yerindeyse iki buz deposu olan **Grönland ve Antarktika buzulları tamamen eridiği takdirde deniz seviyesindeki artış yaklaşık 6 metre olacak.**⁵

Akla ilk gelen şey CO2 ve diğer sera etkisi gösteren gazların salımını azaltmayla ilgili bir antlaşma olan **Kyoto Protokolü**. Ancak bu antlaşma deyim yerindeyse deveye kulak kalıyor. Öngördüğü projeksiyon - **Kyoto Protokolüne göre ülkeler 2008 ile 2012 yılları arasında salımlarını 1990 yılına göre %5.2 düşürmekle yükümlüdürler**- yetersiz düzeyde ama dünya kamuoyundaki algısı sanki küresel ısınmayı durduracak antlaşma gibi. Buna rağmen dünyanın CO2 salım fabrikası olan ABD antlaşmayı imzalamamakta direniyor. Ortalama bir Amerikan ailesinin yıllık CO2 salımı (yaklaşık 23 bin kilo) **Avrupa'dakilerin 2, Hindistan'dakilerin 19 katı daha fazla.**⁶ Bu duruma ABD hükümetinin bulunduğu çözüm ise tam bir "şark kurnazlığı": CO2 salım kotalarını dolduramayan ya da muaf olan az gelişmiş Afrika ülkelerinden bu salım haklarını parayla satın almak! **Büyüyen dev Çin'i soracak olursanız atmosfere her yıl bir önceki yıla oranla %11 daha fazla CO2 salımı yapıyor.**⁷

Geçen yüzyıl boyunca CO2 salımı yaparak sanayileşen ve kalkınan ülkeler, "**biz yaptık siz yapmayın bari**" der gibi baskı uygulamasalar da Türkiye'nin ve diğer gelişmekte olan ülkelerin antlaşmayı imzalamamakta direnmesi ayrı bir tartışma konusu. Türkiye'nin de içinde bulunduğu nükleer enerji tartışmaları da burada karşımıza çıkıyor. Kalkınmak için üretime, üretim için de enerjiye ihtiyaç duyan gelişmekte olan ülkeler biraz agresif davranmakta. **Nükleer enerji çevreci mi değil mi? Zihinlerde Çernobil var şüphesiz...Dünyamızın ya da Türkiye'nin başka kaynakları yok mu acaba? Rüzgar, güneş, su, jeotermal...herkes her şeyi söylüyor...dedim ya herkes uzman memleketimde...**ama araştırma yapan ortaya somut şeyler koyan kimse yok maalesef. Enerji bakanlığımız son dönemlerde özellikle yenilenebilir enerji kaynaklarımızın kullanılması konusunda kıpırdamış olsa da ülke genelinde hala çok yetersiz bir durumdayız, ne potansiyelimizi ne de kurulu gücümüzü etkin ve etkili bir şekilde değerlendirebiliyoruz.

Merak etmeyin dikkat çekmek için sürekli felaket senaryoları üretecek değilim. Durumun ciddiyeti bir tarafa, hiçbir şey için geç değil henüz...ama **artık yaşam tarzımızı değiştirmenin vakti geldi...**Neler yapabiliriz ya da yapmalıyız dersenez, en azından çöplerimizi ayrıştırmaya başlasak iyi olur...**plastik, cam ve kağıt türevi atıklarımızı bir poşete koyup çöp kutusunun yanına koysak bir çok şeyi değiştirmiş olacağız.** Bildiğiniz üzere ülkemizde bu tarz atıkları toplayıp satarak ailesini geçindiren insanlar var. **Hem çevremizi korumuş hem de ciddi bir istihdam kapısını aralamış oluruz böylece, fena mı.** Geri dönüşüm konusunda kat etmemiz gereken oldukça ciddi bir yol var. Avrupa'dan birkaç rakam verecek olursak:

Aşağıdaki tablo 2004 yılı itibariyle Avrupa ülkelerindeki **ambalaj atıklarının geri dönüşümünü** yüzde olarak göstermektedir. **Belçika %80'e** varan bir oranla ilk sırada yer almakta onu **%70 ile Almanya ve %65 ile de**

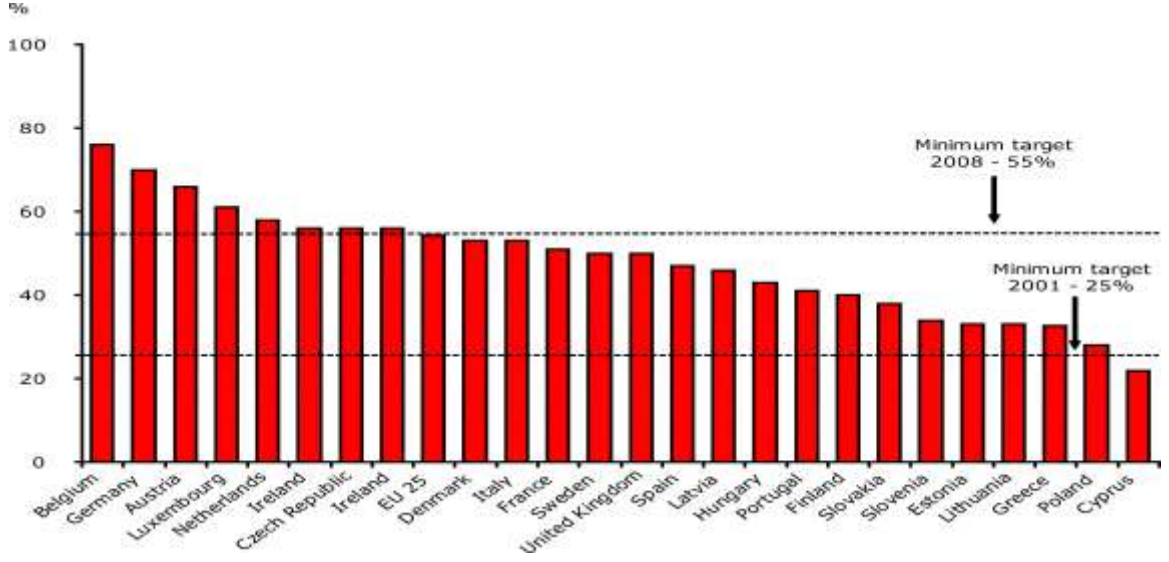
⁴ <http://www.antsdi.scar.org/>

⁵ "National Geographic-Son Çılgılık", Özel sayı No: 6, s.31

⁶ a.g.e., s.57

⁷ <http://www.infoplease.com/spot/earthdaytimeline.html#news>

Avusturya takip etmektedir. Gelişmiş ülkeler artık **geri dönüşümü (recycle) değil, ön dönüşümü (precycle)** uygulamaya başladılar. Örneğin; insanlar artık plastik poşetlerini, ambalaj kağıtlarını veya pet şişelerini geri dönüşüm için atmak yerine evlerinde tekrar tekrar kullanmaya başladılar.

Kaynak: <http://dataservice.eea.europa.eu/atlas/viewdata/viewpub.asp?id=2697>

Diğer yapabileceğimiz basit şey ise evimizde kullandığımız ampulleri **kompakt floresan ampullerle (CFL)** değiştirmek bu ampuller satın alma sırasında biraz pahalı olsa da hem **10 kat daha uzun ömürlü** olmaları hem de **%75 daha az elektrik tüketmeleri**⁸ sebebiyle kısa sürede karlı bir yatırıma dönüşüyorlar. Sadece bu iki temel şeye dikkat edip hayatımızda uygulamaya geçirecek olsak bile inanın hem ülke ekonomimize hem de çevreye dev bir katkı sağlamış olacağız.

Daha idealist düşünecek olursak; gençlerimize ve özellikle de çocuklarımıza çevre bilincini aşılama ise yapabileceğimiz en büyük hizmet olur kanımca. Şurası bir gerçek ki otomotivden gıdaya, tekstilden beyaz eşyaya üretim yapan ya da hizmet sunan birçok firma –özellikle ülkemizde– tüm stratejik planlamalarını gençlerin ve çocukların tüketim alışkanlıklarına göre yapıyorlar ve yapmak zorundalar. Geleceğe yönelik olarak deyim yerindeyse **“sürekli müşteri”** kaybetmek, büyük küçük hiçbir firmanın göze alamayacağı bir risk. Bu açıdan çevreye duyarlı tüketim eğilimi gösterecek bir nesil yaratabilsek tüm firmalar buna paralel olarak hareket edecek, üretim ve hizmetlerini daha çevreci bir modelde gerçekleştireceklerdir şüphesiz. Son dönemde televizyonda sıkça dönmeye başlayan çevreye duyarlılık reklamlarını anımsayacak olursak daha iyi anlaşılacağımdan eminim.

Toparlayacak olursam, bu yazıdaki amacım sizlerin biraz olsun dikkatini çekmekti. Konunun anlaşılabilir olması açısından elimden geldiğince teknik terim kullanmamaya özen gösterdim, umarım bunu başarmışım. **“Bizden sonraki nesillere güzel bir dünya bırakmak için...”** ile başlayan bir cümle kurabilmek isterdim ancak öngörüldüğü üzere dünyamızdaki **bu ciddi değişimi bizim kuşak da görecek ve yaşayacak**. Bu nedenle elimizi biraz olsun taşın altına sokmamız yaşam tarzımızı değiştirmemiz gerekiyor. Eski tanımlarımızı ya da **“sınırsız arz”**

⁸ a.g.e., s.58

kavramını artık bir kenara atmak zorundayız, çünkü dünyamız hızla tüketiyor. Belki de iktisat kelimesinin “**kısıt**” kelimesinden geldiğini hatırlamak daha faydalı olacaktır, zira bir şeyleri kısmanın vakti geldi de geçiyor bile.

Son bir söz de İstanbul Büyükşehir Belediyemize...Ah metrobüs, vah metrobüs...Canım belediyem harika bir toplu taşıma çözümü getirmiş İstanbul'umuza...Yolun yarısını kapativer, olsun bitsin...Şimdi de köprüden geçecekmiş metrobüs, şükür kavuşturuna...Şenliği görmek isteyenleri mesai saati bitiminde Zincirlikuyu köprülü kavşağına bekliyorum...Canım Türkiyem, petrol tüketimine devam...CO2 salımına devam...Dünyamızı ısıtmaya devam...Eee.. ne var canım, otururuz işte sıcacık fena mı...aman....bize bir şey olmaz canım...

A.Gökhan RAKICI

Ekim 2008